

De niet-eerbiediging van de rechten van verdediging bij verlenging van de bewaring van een persoon die illegaal verblijft, met het oog op diens verwijdering, leidt niet automatisch tot opheffing van de bewaring

De nationale rechter moet nagaan of degene die de schending aanvoert ook daadwerkelijk de mogelijkheid is ontnomen om zich zodanig te verweren dat de administratieve procedure een andere afloop had kunnen hebben

Richtlijn 2008/115¹ bepaalt de procedurele waarborgen voor verwijderingsbesluiten die zijn genomen jegens illegaal verblijvende onderdanen van derde landen. In dit kader zijn de lidstaten op grond van deze richtlijn verplicht te voorzien in doeltreffende beroepsgangen tegen deze besluiten en bovendien bepaalt deze richtlijn dat de betrokken onderdaan van een derde land onmiddellijk wordt vrijgelaten als zijn bewaring onrechtmatig is.²

G. en R. werden door de Nederlandse overheid in het kader van een verwijderingsprocedure in bewaring geplaatst. Zij hebben elk beroep in rechte ingesteld tegen het hen betreffende verlengingsbesluit. Bij uitspraken van 22 en 24 mei 2013 heeft de Rechtbank Den Haag, rechter in eerste aanleg, schending van de rechten van de verdediging vastgesteld, doch deze beroepen ongegrond verklaard op basis van het oordeel dat deze onregelmatigheid niet de vernietiging van de verlengingsbesluiten met zich bracht. G. en R. hebben tegen deze uitspraken hoger beroep ingesteld bij de Raad van State.

Volgens deze rechter zijn de rechten van verdediging geschonden doordat de betrokkenen voorafgaand aan de vaststelling van de verlengingsbesluiten niet naar behoren zijn gehoord overeenkomstig het nationale recht. Hij preciseert dat naar nationaal recht de rechterlijke instanties bepalen welke rechtsgevolgen aan een dergelijke schending moeten worden verbonden, waarbij zij de met de verlenging van de bewaring gediende belangen in acht nemen, en zij dus niet verplicht zijn tot vernietiging van een verlengingsbesluit dat is vastgesteld zonder dat de betrokkene is gehoord, wanneer het belang om hem in bewaring te houden zwaarwegender wordt geacht.

De verwijzende rechter vraagt zich evenwel af of deze rechtspraak met het Unierecht in overeenstemming is. Hij preciseert ook dat naar Nederlands recht, wanneer een nationale rechterlijke instantie vaststelt dat een bewaringsbesluit moet worden vernietigd, de bevoegde autoriteiten geen nieuw besluit mogen nemen en de betrokkene onmiddellijk in vrijheid moeten stellen. In die context heeft de Raad van State de behandeling van de zaak geschorst en het Hof van Justitie prejudiciële vragen gesteld met verzoek om toepassing van de prejudiciële spoedprocedure. Het Hof heeft ermee ingestemd de zaak volgens de spoedprocedure te behandelen, met name gelet op het feit dat de betrokkenen momenteel van hun vrijheid zijn beroofd.

¹ Richtlijn 2008/115/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2008 over gemeenschappelijke normen en procedures in de lidstaten voor de terugkeer van onderdanen van derde landen die illegaal op hun grondgebied verblijven (PB L 348, blz. 98).

² Artikel 15, lid 2, laatste alinea, van richtlijn 2008/115.

In zijn arrest van heden constateert het Hof dat voor de verwijzende rechter vaststaat dat de besluiten tot verlenging van de bewaring zijn genomen in strijd met het recht om te worden gehoord. Het Hof hoeft zich in het kader van de onderhavige prejudiciële speedprocedure dus niet uit te spreken over de voorwaarden waaronder naar Unierecht sprake is van een schending van de verplichting om het recht om te worden gehoord te waarborgen, maar alleen aan de verwijzende rechter te kennen te geven welke gevolgen naar dit recht aan een dergelijke schending moeten worden verbonden.

Volgens vaste rechtspraak maken de rechten van de verdediging deel uit van de grondrechten die bestanddeel zijn van de rechtsorde van de Unie en verankerd zijn in het Handvest van de grondrechten van de EU.

Het Hof heeft evenwel reeds geoordeeld dat de grondrechten, waaronder de eerbiediging van de rechten van de verdediging, geen absolute gelding hebben, maar beperkingen kunnen bevatten, mits deze werkelijk beantwoorden aan doeleinden van algemeen belang, en, het nagestreefde doel in aanmerking genomen, niet zijn te beschouwen als een onevenredige en onduidbare ingreep waardoor de gewaarborgde rechten in hun kern worden aangetast. Of sprake is van schending van de rechten van de verdediging moet bovendien worden beoordeeld aan de hand van de specifieke omstandigheden van elk geval.

Hieruit volgt dat niet elke onregelmatigheid bij de uitoefening van de rechten van de verdediging tijdens een administratieve procedure voor de verlenging van de bewaring van een onderdaan van een derde land met het oog op zijn verwijdering, schending van die rechten oplevert. Voorts is niet elk verzuim om met name het recht om te worden gehoord te eerbiedigen zodanig dat dit stelselmatig tot de onrechtmatigheid van het genomen besluit leidt, zodat dit ook niet automatisch ertoe dwingt de betrokken onderdaan in vrijheid te stellen.

Teneinde een dergelijke onrechtmatigheid te constateren, staat het immers aan de nationale rechter om aan de hand van de specifieke feitelijke en juridische omstandigheden van het geval na te gaan of de administratieve procedure in kwestie een andere afloop had kunnen hebben, omdat de betrokken onderdanen van derde landen elementen ter rechtvaardiging van de beëindiging van hun bewaring hadden kunnen aanvoeren.

Indien niet zou worden erkend dat de nationale rechter een dergelijke beoordelingsbevoegdheid heeft en elke schending van het recht om te worden gehoord automatisch en verplicht zou leiden tot de nietigverklaring van het besluit tot verlenging van de bewaring en tot de opheffing van die bewaring, zou dit immers het gevaar van afbreuk aan het nuttig effect van de richtlijn inhouden. Het Hof herinnert in dit verband eraan dat de richtlijn beoogt op basis van gemeenschappelijke normen een doeltreffend verwijderings- en terugkeerbeleid te ontwikkelen, zodat mensen op een humane manier, met volledige eerbiediging van hun grondrechten en waardigheid, teruggezonden kunnen worden. Tevens moet het gebruik van dwangmaatregelen, uit het oogpunt van de gebruikte middelen en nagestreefde doelstellingen, uitdrukkelijk niet alleen aan het evenredigheidsbeginsel, maar ook aan het doeltreffendheidsbeginsel worden onderworpen.

Bijgevolg kan de nationale rechter de opheffing van de bewaringsmaatregel pas gelasten wanneer hij van oordeel is, gelet op alle feitelijke en juridische omstandigheden van het geval, dat deze schending aan degene die haar aanvoert, ook daadwerkelijk de mogelijkheid heeft ontnomen om zich zodanig te verweren dat deze administratieve procedure een andere afloop had kunnen hebben.

NOTA BENE: De prejudiciële verwijzing biedt de rechterlijke instanties van de lidstaten de mogelijkheid, in het kader van een bij hen aanhangig geding aan het Hof vragen te stellen over de uitlegging van het recht van de Unie of over de geldigheid van een handeling van de Unie. Het Hof beslecht het nationale geding niet. De nationale rechterlijke instantie dient het geding af te doen overeenkomstig de beslissing van het Hof. Deze beslissing bindt op dezelfde wijze de andere nationale rechterlijke instanties die kennis dienen te nemen van een soortgelijk probleem.

Voor de media bestemd niet-officieel stuk, dat het Hof van Justitie niet bindt.

De [volledige tekst](#) van het arrest is op de dag van de uitspraak te vinden op de website CURIA.

Contactpersoon voor de pers: Stefaan Van der Jeught ☎ (+352) 4303 2170